



<https://jas.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Applied Sociology

E-ISSN: 2322-343X

Vol. 37, Issue 3, No.103, 2026, pp 61-82

Received: 30.07.2025 Accepted: 17.02.2026

Research Paper

The Sense of Place Belonging in Multicultural and Plural Cities (Case Study: Rezvanshahr in Gilan Province)

Reza Alizadeh* 

Assistant professor, Gilan Research Institute, University of Gilan, Rasht, Iran

rezaalizadeh@guilan.ac.ir

Mehdi Mazloom Khodashahri

MA., Sociology, University of Gilan, Rasht, Iran

mmazloom73@gmail.com

Introduction

The concept of place belonging defined as the emotional and cognitive bond between individuals and their environment is a crucial element of urban sustainability and social cohesion. This significance is amplified in multicultural cities, where diverse ethnic, cultural, and religious groups coexist, making the negotiation of identity and attachment a complex process. This study investigated the sense of place belonging among the residents of Rezvanshahr, a city in northern Iran recognized as one of the nation's most ethnically diverse urban centers, primarily inhabited by Gilak, Talesh, and Turk communities. The research addressed a critical gap in the literature by moving beyond physical determinants of attachment to explore how socio-cultural dynamics influenced place belonging in a pluralistic context. Drawing primarily on Marco Antonsich's comprehensive theoretical framework, which conceptualizes belonging not merely as a personal feeling of being 'at home' but as a multidimensional phenomenon shaped by autobiographical, relational, cultural, economic, and legal factors, this study had two main objectives. First, it aimed to empirically measure the overall level of place belonging among the citizens. Second, and more importantly, it sought to analyze the relationship between this sense of belonging and several key social variables: social vitality (as an indicator of positive social interaction), the spirit of participation in urban management, trust in urban management institutions, and perceptions of urban violence. By focusing on Rezvanshahr, this study offers valuable insights into the interplay between social capital, governance, and place attachment in a context characterized by significant cultural diversity.

Materials & Methods

This quantitative research utilized a survey method with a structured questionnaire. The statistical population comprised all citizens of Rezvanshahr. A sample of 400 respondents was selected through random cluster sampling across 11 neighborhoods of the city. The validity of the instrument was established through face validity, while reliability was assessed using Cronbach's alpha. The coefficients for all main variables—including sense of belonging, social vitality, participation, perceptions of violence, and trust—ranged from 0.72 to 0.93, indicating good internal consistency. Data analysis was conducted by using SPSS, employing descriptive statistics, Pearson's correlation coefficient, analysis of variance (ANOVA), and multiple regression analysis.

Discussion of Results & Conclusion

The findings indicated that the overall sense of place belonging in Rezvanshahr was relatively high, suggesting a robust emotional connection between citizens and their city, despite its diversity. The results revealed significant positive correlations between a sense of belonging and social vitality, participation in urban management, and trust in municipal institutions. This suggested that citizens' emotional investment in the city deepened when they found joy in their daily interactions, felt that their contributions to city affairs were valued, and perceived local authorities as competent and honest. Conversely, a significant negative correlation was observed between urban violence and sense of belonging, highlighting how insecurity and social disorder could diminish feelings of safety and belonging. Significant differences in

* Corresponding author

Alizadeh, R., & Mazloom Khodashahri, M. (2026). The sense of place belonging in multicultural and plural cities (Case Study: Rezvanshahr in Gilan Province). *Journal of Applied Sociology*, 37(3), 61-82. <https://doi.org/10.22108/jas.2026.146163.2685>



sense of belonging were found across demographic variables, particularly among age groups, where older citizens reported a higher sense of belonging. Additionally, differences were noted in education levels and, notably, ethnicity. Gilak respondents exhibited the highest sense of belonging followed by Talesh, while Turk respondents reported the lowest. These variations suggested differing levels of social integration and recognition that warranted further investigation. No significant differences were detected based on gender or religion.

The regression analysis demonstrated that the independent variables collectively explained a substantial portion (45%) of the variance in sense of place belonging, confirming the model's strong explanatory power. These findings align closely with Antonsich's theoretical dimensions. Social vitality and participation reflect the relational and cultural factors that enhance an individual's connection to place. The significance of ethnicity highlights the cultural dimension, wherein language and shared identity serve as key anchors for


belonging. Trust in urban management relates to the legal and social aspects of feeling secure and is recognized by systems of authority. Moreover, urban violence directly undermines feelings of safety and stability, which are essential for the autobiographical and economic continuity of place attachment. The study concludes that a sense of belonging is not inherent but a social construct actively shaped at the intersection of power, identity, and space. Therefore, fostering social vitality, encouraging genuine citizen participation, building trust in municipal institutions, and implementing effective policies to mitigate urban violence are not merely administrative tasks; they are essential strategies for enhancing place belonging and managing social cohesion in multicultural urban settings like Rezvanshahr.

Keywords: Place Belonging, Urban Management, Social Vitality, Ethnicity, Multicultural City, Rezvanshahr.



مقاله پژوهشی

احساس تعلق به مکان در شهرهای چندفرهنگی و متکثر (مطالعه موردی: رضوانشهر گیلان)

رضا علیزاده* ، استادیار، پژوهشکده گیلان‌شناسی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

rezaalizadeh@guilan.ac.ir

مهدی مظلوم خداهشهری، کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

mmazloom73@gmail.com

چکیده

پایداری شهری به‌عنوان یکی از محورهای اساسی توسعه شهری، مستلزم برخورداری شهروندان از احساس تعلق به محیط زندگی است؛ بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان و عوامل مؤثر بر احساس تعلق به شهر در شهروندان رضوانشهر به‌عنوان شهر چندفرهنگی انجام شده است. از نظر روش‌شناسی، پژوهش در زمره مطالعات کمی قرار می‌گیرد. داده‌های تحقیق با استفاده از پرسشنامه و از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی از میان ۴۰۰ نفر از ساکنان مناطق و محله‌های مختلف رضوانشهر گردآوری شده است. چارچوب نظری پژوهش، نظریه آنتونیچ است که بر پایه آن، احساس تعلق به مکان در میان شهروندان رضوانشهر تحلیل شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که سطح تعلق شهری در میان شهروندان رضوانشهر نسبتاً بالا است و آنان پیوند عاطفی و شناختی درخور توجهی با شهر خود دارند. نتایج حاکی از آن است که با افزایش نشاط اجتماعی، تقویت روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری و ارتقای اعتماد به نهادهای مدیریت شهری، میزان احساس تعلق به شهر افزایش می‌یابد. درمقابل، افزایش خشونت و ناهنجاری‌های شهری موجب کاهش این احساس در میان شهروندان می‌شود؛ علاوه‌براین، بررسی متغیرهای جمعیت‌شناختی نشان داد که احساس تعلق به شهر در میان گروه‌های سنی، سطح تحصیلات و قومیت‌های گوناگون تفاوت معناداری دارد؛ درحالی‌که از نظر متغیر مذهب تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نیز بیانگر آن است که متغیرهای مستقل پژوهش در مجموع نزدیک به ۴۵ درصد از تغییرات احساس تعلق به شهر را تبیین می‌کند. **واژه‌های کلیدی:** تعلق به شهر، اعتماد، مشارکت، خشونت، نشاط، فرهنگ، قومیت.

* نویسنده مسؤل:

علیزاده، رضا و مظلوم خداهشهری، مهدی. (۱۴۰۵). احساس تعلق به مکان در شهرهای چند فرهنگی و متکثر (مطالعه موردی: رضوانشهر گیلان)، جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۷(۳)، ۶۱-۸۲

<https://doi.org/10.22108/jas.2026.146163.2685>



مقدمه و بیان مسئله

مفهوم تعلق به مکان در گفتمان رشته‌های مختلف علمی از جمله انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی، جغرافیا و علوم تربیتی بررسی می‌شود. افزون بر این، تعلق خاطر به مکان به مثابه پناهگاه و فضای امنی تعریف می‌شود که زمینه‌ساز آسایش و آرامش روانی فرد است (Semken & Freeman, 2008: 1043). مکان اعم از خانه، محله، شهر یا کشور با طیف گسترده‌ای از احساسات همراه است (Van Lanen, 2022; Joronen & Griffiths, 2019). مکان علاوه بر ویژگی مادی شامل بُعد غیرمادی نیز است و احساسات خاصی را برای افراد ساکن همچون هویت مکانی به وجود می‌آورد (رضوانی و احدی، ۱۳۸۸: ۴۷). به بیان دیگر مکان به‌عنوان یک ویژگی اساسی تجربه انسانی در نظر گرفته می‌شود که عمیقاً در فرایندهای شکل‌گیری هویت و تعلق، سلامت و رفاه نقش دارد (Raffaeta & Duff, 2013: 331). مکان شامل طیف وسیعی از جاهای مختلف است که از نظر آنتونیچ می‌توان تعلق به آن را در مقیاس‌های چندگانه مفهوم‌سازی کرد (Antonsich, 2010: 649). خانه، محله، شهرهای کوچک و بزرگ حتی میادین و ابنیه‌ها را می‌توان در زمره مکان‌ها دسته‌بندی کرد؛ بنابراین، فضا و مکان را می‌توان مادیتی فراتر از انسان در نظر گرفت (Lund & Benediktsson, 2010: 1).

اهمیت مکان در مطالعات علوم اجتماعی به قدری پررنگ شده است که برخی نظریه‌پردازان پیشنهاد می‌کنند این مفهوم باید به‌عنوان یک منبع بنیادین هویت در کنار نژاد، طبقه و جنسیت به تحلیل‌های جامعه‌شناختی اضافه شود؛ زیرا مکان نقشی محوری در تعیین و شکل‌دهی به هویت فردی و جمعی ایفا می‌کند (Gieryn, 2000: 481). امروزه مطالعات زیادی درباره تعلق به شهر انجام گرفته است (Bauder, 2015; Strunk & Richardson, 2017؛ امیری و همکاران، ۱۴۰۱؛ محمدی و رفیعی بالان، ۱۴۰۰؛ نصیری آملی و همکاران، ۱۴۰۰؛ یزدانی و همکاران، ۱۳۹۸)؛ در این راستا، احساس تعلق به شهر با پیوندهای عاطفی افراد

با یک مکان و علایقشان به آن مشخص اطلاق می‌شود و دربرگیرنده ادراک شناختی و ذهنی آن‌ها به پیرامونشان است (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۵). باتوجه به فقدان حس تعلق و گسستگی شهروندان از محلات شهری در شرایط کنونی، اکتفا به بررسی صرف ابعاد حس تعلق به شهر کفایت نمی‌کند؛ از این رو، ضروری است که تأثیر عوامل اجتماعی و فرهنگی به‌عنوان مفهومی چندوجهی بررسی شود؛ زیرا این عوامل، زوایای متفاوتی از پیوند انسان با مکان را آشکار می‌سازد (مشکینی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۰). احساس تعلق به مکان، شهروندان را توانمند می‌سازد تا برای بهبود محیط شهری خود مبادرت به کنشگری نمایند. این امر شامل گزارش‌دهی مؤثر مشکلات در سطوح مدیریتی و همچنین پیگیری مستمر برای تسریع در فرایند رفع آنها می‌شود (مبارکی و صلاحی، ۱۳۹۲: ۲۷۹)؛ در نتیجه، توجه به مقوله احساس تعلق در میان شهروندان و فراهم‌آوردن شرایط بسترساز برای شکل‌گیری فرایند شهروندی فعال و همچنین تثبیت هویت مکانی و اجتماعی، زمینه‌ساز کاهش بسیاری از تقابل‌های فرهنگی است. بر اساس طرح محله‌بندی سال ۱۳۹۸، شهر رضوانشهر با جمعیتی نزدیک به ۲۰ هزار نفر به‌عنوان متکثرتترین شهر در شمال ایران شناخته می‌شود. این شهر محل سکونت سه گروه قومی گیلک، تالش و ترک است و از نظر مذهبی نیز دارای تنوع جمعیتی ۴۰ درصدی اهل سنت و ۶۰ درصدی شیعه است. افزون بر این، ویژگی‌های ترکیبی جغرافیایی آن (شامل مناطق کوهستانی و جلگه‌ای)، رضوانشهر را به میدانی مطالعاتی منحصربه‌فرد و پیچیده برای بررسی حس تعلق مکانی تبدیل کرده است. تحقیقات حاکی از آن است که تحولات گسترده فرهنگی و افزایش آسیب‌های اجتماعی در شهر رضوانشهر، با تنوع قومیتی - فرهنگی و ورود مهاجران به این منطقه مرتبط است (تحویله‌داری و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۴۵). درضمن در رضوانشهر میزان خشونت خانگی و خیابانی از میانگین شهرستان‌های استان گیلان بیشتر است (موسوی، ۱۴۰۲: ۱۴۰۲).

۸). پژوهش حاضر با هدف سنجش میزان تعلق مکانی شهروندان رضوانشهر انجام شده است؛ در این راستا، تأثیر متغیرهای کلیدی نظیر نشاط اجتماعی، روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری، خشونت شهری و اعتماد به مدیریت شهری بر متغیر وابسته ارزیابی می‌شود؛ در نتیجه، علاوه بر بررسی عوامل مؤثر بر تعلق مکانی، میزان اثرگذاری مؤلفه‌های قومی و مذهبی نیز به‌طور مجزا مطالعه و تحلیل خواهد شد.

پیشینه پژوهش

پیشینه داخلی

براساس یافته‌های پژوهش صالحی و نصرتی (۱۴۰۴) با عنوان «سنجش سرمایه اجتماعی و فرهنگی با تأکید بر تمایل به سکونت در فضاهای شهری؛ مطالعه موردی محله امیرآباد شهر تهران»، فرایند اجتماعی شدن و سبک زندگی به‌عنوان عوامل تعیین‌کننده در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با محل سکونت مطرح می‌شود؛ به‌طوری‌که انتخاب مکان زندگی می‌تواند به‌عنوان بیانی از هویت اجتماعی و فرهنگی افراد تفسیر شود؛ در نتیجه، انتخاب محل سکونت تنها تابعی از عوامل ساختاری مانند امنیت، سرمایه اجتماعی و امکانات محلی نیست، بلکه به‌شدت متأثر از کنش‌های فردی و تصمیمات روزمره شهروندان در زمینه سبک زندگی و اوقات فراغت است؛ از این رو، عادت‌واره‌های سبک مصرف و شیوه‌های گذراندن اوقات فراغت نقشی محوری و تعیین‌کننده در فرایند انتخاب محل سکونت ایفا می‌کنند. طبق یافته‌های پژوهش ایمانی شاملو و همکاران (۱۴۰۳) با عنوان «تأثیر حس تعلق بر مشارکت شهروندان در بافت‌های کهن و تاریخی مطالعه موردی: محله مقصودیه تبریز» رابطه معنی‌دار مثبت و قوی بین احساس تعلق و مشارکت شهروندان وجود دارد. همچنین بین سن، وضعیت شغلی، تحصیلات افراد و مشارکت شهروندان رابطه معناداری وجود دارد. طبق یافته‌های پژوهش

امیری و همکاران (۱۴۰۱) با عنوان «ارزیابی عوامل مؤثر بر حس تعلق شهروندان به فضاهای شهری، مطالعه موردی: میدان انقلاب بندر بوشهر» شاخص‌های مکانی تأثیرگذار بر عوامل مؤثر در حس تعلق شهروندان به فضاهای شهری به ۶ عامل «خاطره‌انگیزی/ تعلق مکانی»، «دسترسی و خوانایی»، «زیبایی بصری و تنوع فضایی»، «تأمین فعالیت‌ها»، «همه‌شمولی» و «تعامل‌پذیری/ حضورپذیری» دسته‌بندی شده است. طبق یافته‌های پژوهش شیروانی ناغانی و همکاران (۱۴۰۱) با عنوان «بررسی رابطه بین تعلق به شهر و رفاه ذهنی شهروندان تهرانی (مطالعه‌ای در بین شهروندان بالای ۱۸ سال شهر تهران)» بین تعلق مکانی، تعلق احساسی و تعلق عملی با رفاه ذهنی شهروندان رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. متغیر تعلق اجتماعی ۰/۳۱ از تغییرات متغیر رفاه ذهنی را تبیین می‌کند. طبق یافته‌های پژوهش نوروزی‌زاده و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان «ارزیابی و بررسی تطبیقی مؤلفه‌های مؤثر بر شکل‌گیری حس تعلق به مکان در بافت قدیم و جدید شهر تبریز» تعلق به مکان در بافت قدیم تبریز بیشتر از بافت جدید است. همچنین در بافت قدیم تعاملات اجتماعی میان ساکنان قوی‌ترین عامل مؤثر بر شکل‌گیری حس تعلق آنان محسوب می‌شود. طبق یافته‌های پژوهش نصیری و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان «تعلق شهری و حق به شهر، مورد مطالعه: جوانان شهر آمل» احساس تعلق مکانی دارای بیشترین تأثیر مستقیم بر حق به شهر است و هویت مکانی دارای کمترین تأثیر غیرمستقیم بر این متغیر است. وضعیت کلی حق به شهر در بین جوانان ساکن شهر آمل در حد متوسط است. جوانان آملی حس تعلق نسبتاً خوبی به این شهر دارند و برای تغییر وضع موجود تلاش می‌کنند؛ اما فرصت‌های ایجادشده را کافی و عادلانه نمی‌دانند. طبق یافته‌های پژوهش فیض‌الهی (۱۴۰۰) با عنوان «رابطه احساس تعلق به شهر و مشارکت اجتماعی در مدیریت شهری» احساس تعلق به شهر دارای تأثیر مثبت بر مشارکت در مدیریت شهری است. سطح مشارکت اجتماعی شهروندان

این منطقه متوسط ارزیابی شده است؛ با این وجود، باتوجه‌به پدیده مهاجرپذیری که غالباً ماهیت روستایی و درون‌استانی دارد و ترکیب کنونی محلات شهری، پتانسیل درخورتوجهی برای بهره‌گیری مدیریت شهری از ظرفیت‌های مشارکتی شهروندان وجود دارد. طبق یافته‌های پژوهش نیکخواه و همکاران (۱۳۹۹) با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس تعلق شهروندان به شهر مورد مطالعه: شهر بندرعباس» بین تعاملات اجتماعی، امنیت اجتماعی، خدمات محله‌ای، تعاون و همکاری محله‌ای و مکان‌های خاطره‌ساز با احساس تعلق شهروندان رابطه قوی و معناداری وجود دارد. طبق یافته‌های پژوهش یزدانی و همکاران (۱۳۹۸) با عنوان «بررسی و تحلیل هویت محلات شهری با تأکید بر حس تعلق به مکان (مورد مطالعه: محلات سیزده‌گانه حاشیه شهر اردبیل)» بین انسجام و تعامل اجتماعی با حس مکان، ارتباط معنی‌دار مثبت و مستقیم وجود دارد؛ اما متغیرهای مشارکت اجتماعی، مسئولیت‌پذیری و آگاهی و دانش بر متغیر حس مکان تأثیری ندارد. طبق یافته‌های پژوهش ملکی و همکاران (۱۳۹۳) با عنوان «بررسی حس تعلق به مکان باتوجه‌به تفاوت‌های جنسیتی، (مطالعه موردی، شهر ایلام)» میزان حس تعلق به مکان بر میزان احساس امنیت، خصوصیات کالبدی اثر دارد؛ همچنین تأثیرات مکان بر برداشت‌های ذهنی و ماندگاری تصورات بستگی دارد که با تغییر هرکدام از عوامل، میزان حس تعلق به مکان در افراد تغییر خواهد کرد. تفاوت‌هایی نیز میان حس تعلق زنان و مردان وجود دارد که به خصوصیات جنسیتی آنان وابسته است.

پیشینه خارجی

آذریان^۱ (۲۰۲۳) در مقاله‌ای با عنوان «ساخت اجتماعی مکان‌ها به‌عنوان اشیای معنادار: رویکرد تعامل‌گرایی نمادین» بر تبیین

فرایند ساخت و حفظ هویت جمعی متمرکز است که از طریق پیوندهای عاطفی اعضای گروه با مکان شکل می‌گیرد. این پژوهش با اتکا به اصول تعامل‌گرایی نمادین، استدلال می‌کند که برای ایفای نقش پایه و اساس هویت گروهی، مکان باید به‌عنوان شیء‌ای معنادار با ارزش ویژه ادراک شود. افزون بر این، معناداری مکان از طریق بیان روایی منحصربه‌فرد بودن آن محقق می‌شود؛ روایتی که با تکیه بر تجربیات مشترک زندگی مرتبط با مکان، ویژگی‌های خاص آن را ارج می‌نهد و ارزش ذاتی آن را تعمیق می‌بخشد. پینکستر و لومانز^۲ (۲۰۲۴) در مقاله‌ای با عنوان «تعلق شهری به‌مثابه عاطفه مکان‌محور» تعلق شهری را به‌عنوان عاطفه مکان‌محور تعریف می‌کنند تا نحوه شکل‌گیری و تکامل این پدیده را از طریق تعاملات روزمره با شهر به شیوه‌های کیفی متمایز، واکاوی کنند. این پژوهش، احساسات متفاوت ساکنان آمستردام را در ماه‌های اولیه همه‌گیری کووید-۱۹ بررسی کرده است. در پی بازتنظیم ناگهانی زندگی روزمره، درحالی‌که برخی ساکنان احساس رضایت عمیق مکانی را تجربه کردند، گروهی دیگر احساساتی دوگانه یا منفی پرورش دادند. این طیف عاطفی شامل جدایی مضطربانه، سرخوردگی، بیگانگی و طرد بود که به طرح پرسش‌های وجودی درباره جایگاه آن‌ها در شهر، فراتر از دوره همه‌گیری، منجر شد. داده‌ها نشان داد که این نابرابری‌های عاطفی ریشه در کنش‌های روزمره دارد و از طریق مواجهه‌های اجتماعی و مادی در فضاهای خصوصی و عمومی تکامل می‌یابد. این یافته‌ها بر ماهیت فرایندی و رابطه‌ای تعلق شهری تأکید می‌کند و ظرفیت‌های عاطفی شهر در زندگی روزمره را برجسته می‌سازد. آکینو و همکاران^۳ (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان «حق به شهر: ورزش غیررسمی در فضای باز و تعلق شهری در فضاهای چندفرهنگی» تعاملات ورزشی و تفریحی غیررسمی جمعیت‌های مهاجر و

² Pinkster & Loomans

³ Aquino et al.

¹ Azarian



اجتماعی، سطح پایین ترس از جرم، طراحی و چیدمان جامعه و تراکم مسکن، تأثیر مثبتی بر سطوح بالای رضایت سکونتی و سه مؤلفه مکانی دارد. در نقطه مقابل، عوامل شخصی مانند سن، قومیت، مالکیت خانه، مدت سکونت و سطح تحصیلات تأثیر معناداری بر این مفاهیم نشان نداد.

در جمع‌بندی پیشنهادی پژوهش‌های پیشین می‌توان بیان داشت که بیشتر مطالعات، از جمله تحقیقات ایمانی شاملو و همکاران (۱۴۰۳)، نیکخواه و همکاران (۱۳۹۹) و یزدانی و همکاران (۱۳۹۸) از روش کمی و رویکرد پیمایشی بهره گرفته‌اند. هرچند، پژوهش‌های آذریان (2023) و پینکستر و لومانز (2024) با استفاده از روش‌های کیفی انجام شده است. از جمله نقاط قوت مطالعات پیشین می‌توان به حجم بالای نمونه‌ها، به‌کارگیری تحلیل‌های چندمتغیره و توجه به عوامل فرهنگی و اجتماعی اشاره کرد؛ با این حال، به متغیرهای مرتبط با قومیت و مذهب در بافت شهرهای چندفرهنگی و متکثر کمتر توجه شده است. افزون بر این، شاخص‌های مهمی همچون خشونت شهری و اعتماد به مدیریت شهری و نقش آنها در شکل‌گیری یا تضعیف احساس تعلق مکانی در بیشتر پژوهش‌ها مغفول مانده است. پژوهش حاضر با رویکردی کمی و در یکی از متکثرترین شهرهای شمالی ایران از نظر ترکیب قومی و مذهبی انجام گرفته است؛ الگویی که قابلیت تعمیم به دیگر شهرهای دارای ساختار چندقومیتی را نیز داراست؛ علاوه بر این، به‌کارگیری نظریه آنتونیچ در تبیین ابعاد تعلق مکانی، از نکات برجسته و متمایزکننده این مطالعه به شمار می‌رود.

رویکرد نظری

اصطلاح «تعلق» در میان جامعه‌شناسان در بستر دشواری‌های مفهوم «هویت» محبوبیت یافته است؛ زیرا کمتر در معرض انحرافات هستی‌شناختی هویت قرار دارد. تعلق شامل بُعدی عاطفی و احساسی است، نه فقط «بودن» بلکه «اشتیاق داشتن»؛ علاوه بر این، تعلق با مکان نیز مرتبط است. احساس تعلق به

قومی متنوع سنگاپور را بررسی کردند. یافته‌های آنان نشان می‌دهد که چگونه محیط‌های شهری و ساختارهای اجتماعی گسترده‌تر به‌عنوان عاملی واسطه در شمول یا طرد ساکنان عمل می‌کند. این پژوهش با بهره‌گیری از مفهوم «حق به شهر» به دسترسی شهروندان به منابع شهری و توانایی جمعی آنها برای سکونت دموکراتیک در شهر توجه می‌کند. با وجود محدودیت‌های ساختاری اعمال‌شده بر مهاجران به حاشیه رانده‌شده، ماهیت ورزش غیررسمی شامل گردهمایی‌های خودجوش برای بازی، استفاده خلاقانه از فضای عمومی و طیفی از شیوه‌های جشن و سرور، موجب ایجاد حس تعلق شهری می‌شود. یاشینا شافر^۱ (2018) در مقاله‌ای با عنوان «من به کجا تعلق دارم؟ روایت‌هایی از ردینا (میهن) در میان جوانان روس‌زبان در قزاقستان» روایت‌های شخصی از مفهوم «ردینا» در میان جوانان روس‌زبان قزاقستان را پس از فروپاشی شوروی بررسی انتقادی می‌کند. استدلال اصلی مقاله این است که «ردینا» به‌عنوان مکان کانونی تعلق، نمی‌تواند با معنایی واحد تعریف شود، بلکه با تضادها و تنوع‌های درونی مشخص می‌شود. این پژوهش با تکیه بر داده‌های تجربی، فراتر از محدوده‌های «ملت» و «ملیت» گام برمی‌دارد تا روش‌های متنوع شکل‌گیری برداشت روس‌زبانان از ردینا و همچنین تأثیر این روایت‌ها بر ساخت هویت فردی و جمعی آنها را آشکار سازد. اسمیت^۲ (2011) در پژوهشی با عنوان «رابطه بین رضایت مسکونی، حس اجتماع، حس تعلق و حس مکان در یک جامعه برنامه‌ریزی‌شده شهری در غرب استرالیا» با تکیه بر روش کمی و استفاده از پرسشنامه‌های استاندارد، مؤلفه‌های رضایت از سکونت، حس جامعه، حس تعلق و حس مکان را در یک بافت شهری خاص سنجش کرد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن بود که عوامل اجتماعی و فیزیکی، شامل احساس تعلق، وابستگی به جامعه، مشارکت

¹ Jasina Schafer

² Smith

یک محله، شهر یا منطقه شکل مهمی از تعلق است که بیشتر با این حس همراه است که این قلمروها به ما تعلق دارد (Gidley et al., 2018: 3). از جامعه‌شناسان کلاسیک متون مختلفی درباره تعلق به مکان دیده شده است؛ برای مثال «مردانی که پیوندهایی مرتبط با زادگاهی مشترک دارند، به‌طور طبیعی به روابط اجتماعی کشیده می‌شوند. مردمی که در یک قلمرو مشترک ساکن هستند، در نتیجه چنین اشتراکی از همبستگی خاصی برخوردارند؛ این واقعیت به‌ویژه در مورد گروه‌های کوچک‌تر به‌وضوح صادق است. وفاداری به شهر یا زادگاه خود ضرب‌المثل شده است» (Small & Vincent, 1894: 199). همچنین در آثار دورکیم، تونیس، زیمل و ویرث هم رگه‌هایی از تعلق به مکان دیده می‌شود؛ اما تعلق به مکان به شکل جدی‌تر در مکتب شیکاگو وجود دارد (Azarian, 2023: 547-548). مکان جایی است که نمود عینی جهان زندگی در آن مشاهده می‌شود و ثبات فضایی و زمانی محیط زندگی را شکل می‌دهد. در رویکرد پدیدارشناختی، حس مکان به حقیقت مکان اشاره دارد که بیشتر در ویژگی‌های غیرمادی و معنایی نزدیک به روح مکان به کار می‌رود. به این معنا که برخی مکان‌ها چنان جذاب هستند که احساسی وصف‌ناشدنی به افراد می‌دهند که آنها را سرزنده، پرنشاط و مشتاق بازگشت به آن مکان می‌کند (Yazdanfar et al., 2013: 122). برخی از نظریات بر رابطه بین هویت شهری و تعلق مکانی متمرکز بوده است (Faulks, 2000). نظریه‌ای که بسیار محققان از آن استفاده کرده‌اند، نظریه حق به شهر لوفور است که این نظریه بر تعلق شهر به شهروندان تأکید دارد و مشارکت آنان برای بهتر شدن امور را طلب می‌کند (Lefebvre, 2009). برخی دیگر انتقال احساس به مکان را مدنظر قرار داده‌اند و دو دسته عوامل ادراکی و فیزیکی را برای شکل‌گیری حس مکان مهم می‌دانند (Steele, 1981: 47). گروهی از محققان بر عناصر کالبدی تأکید زیادی دارند و مؤلفه‌هایی چون اندازه، تنوع، مقیاس و نماد را بسیار حیاتی در تعلق به مکان تلقی می‌کنند

(Lewicka, 2008: 218). در مقاله حاضر از نظریات مارکو آنتونیچ برای تحلیل تعلق مکانی در شهری با تنوع قومیتی و مذهبی استفاده شده است. این نظریه در سال ۲۰۱۰ در مقاله‌ای با عنوان «جست‌وجوی تعلق: یک چارچوب تحلیل» تبیین شده که بعد از آن مقالات زیادی با ارجاع به آن نوشته شده است (Haslam et al., 2023; Yuval-Davis et al., 2017; Ahn & Davis, 2019; Dost, 2024; Mohseni et al., 2024). آنتونیچ تعلق مفهومی با تعریفی مبهم و فاقد چارچوب نظری منسجم است. پژوهشگران در رشته‌های مختلف علوم اجتماعی غالباً این مفهوم را امری بدیهی فرض می‌کنند؛ گویی معنای آن تا حدی خودتوضیح‌دهنده است. برخی دیگر آن را معادل مفهوم هویت یا شهروندی یا هر دو در نظر می‌گیرند. استدلال او این است که تعلق را باید هم به‌عنوان احساسی شخصی و عمیق از «در خانه بودن» و هم به‌عنوان ابزاری گفتمانی تحلیل کرد که اشکال شمول/ طرد اجتماعی - فضایی را مطالبه می‌کند، توجیه می‌نماید یا به چالش می‌کشد. خطر تمرکز صرف بر یکی از این دو بُعد، افتادن به دام فردگرایی بی‌بستر اجتماعی یا گفتمان فراگیر اجتماعی‌سازی است. پرسش این است که آیا تنوع فزاینده فرهنگی و قومی جوامع معاصر می‌تواند به شکل‌گیری «جماعت‌های تعلق» فراتر از «جماعت‌های هویت» بینجامد. براساس نظر آنتونیچ، احساس تعلق بیشتر جنبه ذهنی دارد که بدان تعلق مکانی گفته می‌شود (Antonsich, 2010: 644-648). آنتونیچ با بهره‌گیری از مطالعات بین‌رشته‌ای در این زمینه، مفهوم «تعلق مکانی» را مطرح کرده است؛ این مفهوم به‌عنوان شرایط «احساس خانه بودن» در یک مکان تعریف می‌شود. جایی که «خانه» نمایانگر «فضایی نمادین از آشنایی، آسایش، امنیت و وابستگی عاطفی» است. به گفته او چنین احساسی توسط پنج بُعد تعیین می‌شود: عوامل خودزندگی‌نامه‌ای که به تاریخچه شخصی فرد مرتبط است (مانند خاطرات و تجربیات شخصی)؛ عوامل ارتباطی که به «پیوندهای شخصی و

استفاده از این مؤلفه‌ها در اندیشه آنتونیچ، شاخص‌های احساس نشاط اجتماعی، خشونت شهری، روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری و اعتماد به مدیریت شهری استخراج شد. در راستای تبیین ارتباط دقیق‌تر عوامل بررسی شده با چارچوب پنج‌بعدی آنتونی می‌توان این‌گونه استدلال کرد که احساس نشاط اجتماعی مستقیماً با بُعد ارتباطی و بُعد فرهنگی مرتبط است. نشاط نمود عینی حس ریشه‌داشتن و پذیرش در شبکه‌های اجتماعی مکان است. خشونت شهری به‌طورمستقیم ابعاد حقوقی و اقتصادی و نیز بُعد زندگی‌نامه‌ای را تضعیف می‌کند و مانع شکل‌گیری تعلق می‌شود. مشارکت اجتماعی و اعتماد به مدیریت شهری هسته اصلی سیاست‌های تعلق را نشان می‌دهد. مشارکت، خواست فعالانه برای شمول در فرایندهای تعیین سرنوشت مکان است و اعتماد نشانه به رسمیت شناخته شدن شهروندان از سوی نهادهای قدرت است؛ اینها در بُعد حقوقی و فرهنگی ریشه دارند (Antonsich, 2010: 649-655)؛ بنابراین، هدف مقاله آزمون این مدل مفهومی و نشان دادن قابلیت کاربست ابعاد آنتونیچ در تحلیل شرایطی مانند رضوانشهر بوده است. شایان ذکر است که پس از بررسی‌های اولیه، بُعد حقوقی این نظریه، به دلیل بلاموضوع بودن در بافت مورد مطالعه، از چارچوب تحلیلی تحقیق حاضر حذف شد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کمی و به‌کارگیری تکنیک پیمایش و ابزار پرسشنامه انجام شده است. جامعه آماری شامل کلیه شهروندان شهر رضوانشهر است. جمعیت شهر رضوانشهر حدود ۲۰۰۰۰ نفر است که براساس فرمول کوکران، حجم نمونه آماری برابر با ۳۷۷ نفر برآورد شد؛ ولی برای افزایش دقت و قابلیت تعمیم نتایج، تعداد ۴۰۰ پرسشنامه تکمیل شد. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی استفاده شده است؛ بدین ترتیب که هریک از محله‌های رضوانشهر

اجتماعی که زندگی فرد را در یک مکان خاص غنی می‌کند» اشاره دارد؛ عوامل فرهنگی مانند زبان؛ عوامل اقتصادی مانند تجربه ثبات شغلی و همچنین تصور داشتن آینده در آن مکان و عوامل حقوقی مانند تابعیت و اجازه اقامت که حس امنیت ایجاد می‌کند (De Nardi, 2017:63). براساس نظرات آنتونیچ مکان به‌عنوان «خانه» احساس می‌شود و در نتیجه، تعلق‌داشتن به معنای یافتن جایی است که فرد در آن می‌تواند احساس «در خانه بودن» داشته باشد. مکان می‌تواند شامل خانه، محله، شهر کوچک تا یک کشور باشد. از یک‌سو، این مفهوم در مسائل انسجام اجتماعی، وفاداری، تعهد، نظم سیاسی، همبستگی و احساسات «ما» نقش حیاتی ایفا می‌کند (Antonsich, 2010: 660).

از نظر آنتونیچ تعلق به مکان صرفاً احساس فردی نیست، بلکه پدیده‌ای دوجبه‌ای است که در سطح فردی از طریق تداوم تجربیات فرد با مکان در طول زمان شکل می‌گیرد و در سطح اجتماعی از طریق روابط جمعی یا سیاست‌های هویت، درون یک مکان شکل می‌گیرد. از نگاه آنتونیچ تعلق به مکان حاصل تعامل پیچیده بین دلبستگی عاطفی و تجربیات شخصی فرد و به رسمیت شناخته شدن و پذیرفته شدن درون جمعیت و هویت مشترک است که این فرایند همیشه تحت تأثیر روابط قدرت و گفتمان‌های حاکم بر شمول و طرد قرار دارد. از نظر آنتونیچ متغیرهای متعددی در سطح اجتماعی قرار دارند؛ برای مثال احساس نشاط اجتماعی که شاخص مستقیم کیفیت روابط اجتماعی و هویت جمعی است و موجب تقویت همبستگی اجتماعی می‌شود و نوعی شمول محسوب می‌گردد؛ یا شاخص دیگری که مرتبط به نهادهای قدرت است، همان مفهوم اعتماد است یا مشارکت که عالی‌ترین شکل تجلی تعلق جمعی است. در سطح فردی هم می‌توان به مفهوم خشونت اشاره کرد که باعث می‌شود فرد در مکان احساس ناامنی و بی‌ثباتی و عدم تداوم کند. محیط خشن، دلبستگی عاطفی و در خانه بودن را از بین می‌برد. با

توزیع گردید و در نهایت، گویه‌های دارای دقت بیشتر انتخاب شد. ضرایب آلفای کرونباخ مربوط به هر متغیر در جدول ۱ گزارش شده است. پس از گردآوری داده‌ها، اطلاعات حاصل وارد نرم‌افزار SPSS گردید و پس از خطایابی، ساخت شاخص‌های لازم و انجام تحلیل‌های توصیفی و استنباطی، نتایج پژوهش بررسی شد.

به‌عنوان یک خوشه در نظر گرفته شد و در تمامی ۱۱ محله، فرایند جمع‌آوری داده‌ها به صورت تصادفی و مراجعه حضوری به درب منازل انجام گرفت. اعتبار ابزار پژوهش به صورت صوری (ظاهر محتوا) بررسی شد. پس از ارزیابی و تأیید اعتبار پرسشنامه، گویه‌های مدنظر برای سنجش پایایی انتخاب شد. برای آزمون اولیه پایایی، پرسشنامه‌ها به صورت تصادفی بین ۳۰ نفر از اعضای جامعه آماری

جدول ۱- پایایی سنجی متغیرهای پژوهش

Table 1- Reliability analysis of research variables

متغیرها	تعداد	آلفا
احساس تعلق به شهر	۱۲	۰/۷۹
احساس نشاط اجتماعی	۸	۰/۸۰
خشونت شهری	۴	۰/۷۲
روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری	۱۰	۰/۷۹
اعتماد به مدیریت شهری	۸	۰/۹۳

و پیشرفت سوق می‌دهد (خبازی، ۱۳۹۰: ۳۶).

روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری: مشارکت در مدیریت شهری فرایندی است که شهروندان را به‌طور مستقیم درگیر مسائل شهری می‌کند. این مشارکت زمانی شکل می‌گیرد که تمامی ذی‌نفعان در آن حضور داشته و پذیرای تغییرات باشند و همکاری کنند (Monastyrski, 2002: 15). مشارکت حرکتی نظام‌دار است که از افراد، گروه‌ها و جامعه سرچشمه می‌گیرد. این فرایند، بستری مناسب برای تأثیرگذاری بر تصمیمات، برنامه‌ریزی‌ها، اجرای برنامه‌ها و ارزشیابی آنها فراهم می‌سازد (موسایی و رضوی الهاشم، ۱۳۹۰: ۱۲۸).

خشونت شهری: بیشتر فرهنگ‌نامه‌ها خشونت را به‌عنوان نوعی نیروی جسمانی یا بدنی تعریف می‌کنند؛ به‌ویژه نیرویی شدید، ناگهانی، ناعادلانه یا ناشایست که به آسیب یا نابودی فرد یا دارایی منجر می‌شود. صدیق سروستانی (۱۳۷۹) در معنایی گسترده، خشونت را این‌گونه تعریف می‌کند: خشونت رفتاری است که برای آسیب‌رساندن به دیگری از کسی سر

تعریف مفهومی و عملیاتی

تعلق به مکان با نظریه آنتونیچ سنجش شده است. تعریف نظری سایر شاخص‌ها به قرار ذیل است:

احساس نشاط اجتماعی: شادی و نشاط احساس نزدیکی، دوست‌داشتن، اعتماد و کیفیت تعامل با دیگران است. آرگایل معتقد است که شادی و نشاط در انسان، باعث تقویت احساس امنیت، آرامش و قدرت تصمیم‌گیری می‌شود. همچنین، احساس نزدیکی به دیگران، محبت، اعتماد و کیفیت تعاملات را افزایش می‌دهد (آرگایل، ۱۳۸۶: ۳۲۸). از دیدگاه جامعه‌شناسی، شادی و نشاط را می‌توان به‌عنوان ماده اولیه تغییر، تحول و تکامل در حیات اجتماعی انسان در نظر گرفت. در جوامعی که شهروندان احساس شادی و خرسندی بیشتری دارند، بهبود در معیارهایی چون تولید، اشتغال و سلامت اقتصادی مشاهده خواهد شد. همچنین، این باور وجود دارد که در چنین جوامعی، پویایی ذهن و شکوفایی استعدادهای فردی تسهیل می‌شود و جامعه را به سمت تعالی

گیدنز (۱۳۹۲)، اعتماد شیوه‌ای ضروری و اجتناب‌ناپذیر در زندگی اجتماعی است و از مؤلفه‌های مدرنیته به شمار می‌رود (گیدنز، ۱۳۹۲: ۱۲۲). پاتنام (۱۳۸۴) بر این باور است که اعتماد اجتماعی، هنجارهای معامله متقابل، شبکه‌های مشارکت مدنی و همکاری موفقیت‌آمیز را تقویت می‌کند (پاتنام، ۱۳۸۴: ۳۰۹). عملیاتی‌سازی هریک از متغیرهای پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

می‌زند و دامنه آن از تحقیر و توهین، تجاوز و ضرب و جرح تا تخریب اموال و دارایی طرف مقابل و قتل او است (صدیق سروستانی، ۱۳۷۹: ۹۹). بررسی خشونت شهری از این نظر اهمیت دارد که بخش زیادی از افراد جامعه با مشاهده و درک آن، احساس ناامنی و ترس می‌کنند. اعتماد به مدیریت شهری: در عمومی‌ترین تعریف، اعتماد به معنی مطمئن بودن درباره کنش‌های احتمالی در آینده است؛ بنابراین، نشان دادن اعتماد نوعی پیش‌بینی آینده است. از نظر

جدول ۲- عملیاتی‌سازی متغیرهای پژوهش

Table 2- Operationalization of research variables

شاخص‌ها	گویه‌ها
احساس تعلق به شهر	از دوران کودکی خاطرات مثبتی از این شهر دارم. از هم‌صحبتی با همشهریانم لذت می‌برم. در این شهر احساس می‌کنم عضوی از یک جامعه هستم. شهر هر فرد مانند خانه اوست. با همسایگان رفت‌وآمد مداوم و مستمر دارم. از دیدار همشهریانم لذت نمی‌برم. زبان و گویش‌های محلی این شهر را درک می‌کنم. در مراسم آیینی این شهر شرکت می‌کنم. با درآمدی که از شغلم دارم، احساس ثبات نمی‌کنم. جامعه برای شغل من بسیار ارزش قائل است. اقتصاد شهر باعث کیفیت بهتر زندگی‌ام شده است. اگر روزی از این شهر جدا شوم، احساس خیلی بدی خواهم داشت. در زندگی‌ام احساس آرامش و امید دارم. سعی می‌کنم با کمترین امکانات شادی و آرامش داشته باشم. احساس سلامتی می‌کنم.
احساس نشاء اجتماعی	محیط شهری به من احساس شادابی می‌دهد. از قدم‌زدن در خیابان احساس لذت می‌کنم. از تعامل با همشهریانم احساس خوبی دارم. در برابر سختی‌ها و مشکلات صبور هستم. به آینده وضعیت محل سکونت‌م امیدوارم. دوست دارم در حفظ پارک‌ها و فضای سبز مشارکت داشته باشم. تمایل به حضور در تصمیم‌گیری محلی ندارم. همیشه پیشنهادات خود را در حل مشکلات محله به مسئولان اعلام می‌کنم. عوارض شهرداری را هر ساله پرداخت می‌کنم. مسائل و مشکلات محله را پیگیری می‌کنم. به نظرم وقت‌گذاشتن برای امور محله بی‌فایده است. تمایل دارم در سازمان‌ها و انجمن‌های شهری (NGO) مشارکت داشته باشم. از عملکرد مسئولان شهری به راحتی می‌توان انتقاد کرد.
روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری	

شاخص‌ها	گویه‌ها
خشونت شهری	دوست دارم در امور پاک‌سازی و بهسازی محله مشارکت داشته باشم. در حل مشکلات اجتماعی و فرهنگی مشارکت می‌کنم. هر روز در شهر شاهد نزاع و کتک‌کاری هستیم. سرقت از مغازه در سطح شهر زیاد شده است. روزی نیست که در شهر تردد نمایم و شاهد توهین و فحش همشهریانم به یک‌دیگر نباشم.
اعتماد ادب به مدیریت شهری	مزاحمت برای نوامیس مردم در شهر دیده نمی‌شود. از نظر من کادر شهرداری بسیار کاردان هستند. به نظرم شهردار توانایی حل مشکلات شهر را دارد. پرسنل و مدیریت شهرداری به راحتی در دسترس هستند. در شهرداری ثبات وجود دارد. کارکنان شهرداری نهایت همکاری را با شهروندان دارند. کارکنان شهرداری با صداقت با مردم برخورد می‌کنند. کارکنان شهرداری، شهروندان را درک و از سر خیرخواهی با آنان مواجه می‌شوند. سرعت مناسبی در انجام کارهای شهرداری دیده می‌شود.

فرضیه‌های پژوهش

معنادار وجود دارد.

- بین متغیرهای جمعیت‌شناختی و احساس تعلق به شهر رابطه معنادار وجود دارد.

- بین احساس نشاط اجتماعی و احساس تعلق به شهر رابطه معنادار وجود دارد.

- بین روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری و احساس تعلق به شهر رابطه معنادار وجود دارد.

- بین اعتماد به مدیریت شهری و احساس تعلق به شهر رابطه معنادار وجود دارد.

- بین خشونت شهری و احساس تعلق به شهر رابطه معنادار وجود دارد.

پیش‌فرض‌های آزمون فرضیات

برای انتخاب آزمون مناسب ابتدا باید از نرمال و غیرنرمال بودن توزیع شاخص‌های پژوهش اطمینان حاصل شود؛ بدین منظور از توصیف کجی و کشیدگی استفاده شد.

جدول ۳- نرمال‌سنجی

Table 3- Normality assessment

متغیرها	Skewness	Kurtosis
احساس تعلق به شهر	-۰/۹۹۱	۱/۲۵۴
احساس نشاط اجتماعی	-۰/۰۷۵	-۰/۲۸۶
خشونت شهری	-۰/۰۳۳	-۰/۲۵۳
روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری	-۰/۰۳۰	-۰/۲۶۲
اعتماد به مدیریت شهری	۰/۰۵۸	-۰/۵۶۳

متغیر مدنظر را نشان می‌دهد؛ بر این اساس باتوجه به جدول ۳ و از آنجاکه عدد کجی و کشیدگی همه متغیرها در این محدوده

در بررسی با استفاده از کجی و کشیدگی اگر مقدار کجی و کشیدگی در محدوده +۲ تا -۲ قرار داشته باشد، نرمال بودن

در جدول ۴ متغیرهای زمینه‌ای پژوهش نظیر جنسیت، گروه سنی، سطح تحصیلات، وضعیت تأهل، قومیت، مذهب و سطح درآمد گزارش شده است.

قرار دارد، می‌توان از آزمون پارامتریک استفاده کرد. همچنین به نمودار Q-Q نیز رجوع شد که نتایج حاکی از نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش است.

یافته‌های پژوهش

جدول ۴- سیمای جامعه آماری

Table 4- Demographic profile of the sample

جنسیت	۴۹٪ درصد زن و ۵۰٪ درصد مرد
گروه سنی	۳۲٪ درصد در گروه سنی ۱۵ تا ۲۹ سال، ۳۵٪ درصد در گروه سنی ۳۰ تا ۴۹ سال و ۳۲٪ درصد نیز سنشان ۵۰ سال و بیشتر
سطح تحصیلات	۲۵٪ درصد دارای تحصیلات ابتدایی و راهنمایی، ۴۱٪ درصد دبیرستان و دی‌پلم، ۱۱٪ درصد کاردانی، ۱۹٪ درصد کارشناسی و ۲٪ درصد نیز دارای تحصیلات ارشد و دکتری
وضعیت تأهل	۲۷٪ درصد مجرد، ۶۹٪ درصد متأهل و ۳٪ درصد نیز مطلقه یا بیوه
قومیت	۳۸٪ درصد گیلک، ۶۳٪ درصد تالش، ۱۲٪ درصد ترک و ۲٪ درصد نیز فارس
مذهب	۸۲٪ درصد شیعه و ۱۷٪ درصد سنی و ۰٪ درصد نیز سایر مذاهب
سطح درآمد	۳۳٪ درصد زیر ۱۰ میلیون، ۳۲٪ بین ۱۱ تا ۱۵، ۲۴٪ درصد بین ۱۶ تا ۲۵، ۸٪ درصد بین ۲۶ تا ۳۵ و درآمد ۱/۴ درصد نیز بیشتر از ۳۶ میلیون تومان

زیادی به شهر خود دارند. متغیرهای احساس نشاط اجتماعی با میانگین ۳/۶۲ متوسط رو به بالا، روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری با میانگین ۳/۱۹ متوسط و اعتماد به مدیریت شهری با میانگین ۳/۰۳ در محدوده متوسط قرار دارند. خشونت شهری نیز با میانگین ۲/۶۴ متوسط رو به پایین است.

باتوجه به جدول توصیفی ۵ و نمره‌گذاری متغیرهای پژوهش، در شاخص احساس تعلق به شهر، محدوده ۱ تا ۲/۳۳ احساس تعلق کم، ۲/۳۴ تا ۳/۶۶ محدوده متوسط (نه خیلی زیاد و نه خیلی کم) و محدوده ۳/۶۷ تا ۵ احساس تعلق زیاد است؛ بر این اساس و از آنجایی که میانگین احساس تعلق به شهر، ۴/۰۲ به دست آمده است، بنابراین شهروندان تعلق خاطر

جدول ۵- توصیف شاخص‌های پژوهش

Table 5- Descriptive statistics of research indices

شاخص‌ها	میانگین
احساس تعلق به شهر	۴/۰۲
احساس نشاط اجتماعی	۴/۶۲
روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری	۳/۱۹
خشونت شهری	۲/۶۴
اعتماد به مدیریت شهری	۳/۰۳

باتوجه به جدول ۶ و نتایج آزمون پیرسون ($r: 0/581$, $sig: 0/000$) بین احساس نشاط اجتماعی و

احساس تعلق به مکان در شهرهای چندفرهنگی و متکثر

دارد و با افزایش روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری، احساس تعلق به شهر نیز در شهروندان افزایش می‌یابد ($r: 0/524, sig: 0/000$).

احساس تعلق به شهر، رابطه معنادار وجود دارد؛ به طوری که با افزایش احساس نشاط اجتماعی، احساس تعلق به شهر نیز در شهروندان افزایش می‌یابد. بین روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری و احساس تعلق به شهر، رابطه معنادار وجود

جدول ۶- رابطه میان متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش

Table 6- Correlation between independent and dependent variables

نوع رابطه	میزان و معناداری	احساس تعلق به شهر
وجود رابطه معنادار	Pearson 0/581 sig 0/000	احساس نشاط اجتماعی
وجود رابطه معنادار	Pearson 0/524 sig 0/000	روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری
وجود رابطه معنادار و معکوس	Pearson -0/243 sig 0/000	خشونت شهری
وجود رابطه معنادار	Pearson 0/249 sig 0/000	اعتماد به مدیریت شهری

سنی است. احساس تعلق به شهر در گروه سنی ۳۰ تا ۴۹ سال ۴/۰۸ و در گروه سنی ۱۵ تا ۲۹ سال با میانگین ۳/۸۵ در کمترین سطح خود قرار دارد. احساس تعلق به شهر با توجه به سطح تحصیلات افراد تفاوت معنادار دارد ($f: 3/390, sig: 0/007$). میانگین احساس تعلق به شهر در افراد دارای تحصیلات ارشد و دکتری با میانگین ۴/۵۹ بیشتر و در افراد دارای تحصیلات ابتدایی و راهنمایی با میانگین ۳/۸۵ کمتر از سایر سطوح تحصیلی است.

بین خشونت شهری و احساس تعلق به شهر، رابطه معنادار معکوس وجود دارد و با افزایش خشونت شهری، احساس تعلق به شهر در شهروندان کاهش می‌یابد ($r: -0/243, sig: 0/000$) بین اعتماد به مدیریت شهری و احساس تعلق به شهر، رابطه معنادار وجود دارد و با افزایش اعتماد به مدیریت شهری، احساس تعلق به شهر نیز در شهروندان افزایش می‌یابد ($r: 0/249, sig: 0/000$).

باتوجه به جدول ۷ و نتایج آزمون، تفاوت احساس تعلق به شهر در گروه‌های سنی مختلف تفاوت معنادار دارد ($f: 5/264, sig: 0/006$). احساس تعلق به شهر در افراد دارای ۵۰ سال و بیشتر با میانگین ۴/۱۰ بیشتر از سایر گروه‌های

جدول ۷- رابطه میان متغیرهای زمینه‌ای (جمعیت شناختی) و وابسته پژوهش

Table 7- Relationship between demographic variables and sense of belonging to the city

نوع تفاوت	میزان و معناداری تفاوت	احساس تعلق به شهر
عدم وجود تفاوت معنادار	۰/۱۴۹ t-test ۰/۸۸۱ sig	جنسیت
وجود تفاوت معنادار	۵/۲۶۴ (f) anova ۰/۰۰۶ sig	گروه سنی
وجود تفاوت معنادار	۳/۵۹۰ (f) anova ۰/۰۰۷ sig	سطح تحصیلات
عدم وجود تفاوت معنادار	-۱/۹۶۱ t-test ۰/۰۵۱ sig	وضعیت تأهل
عدم وجود تفاوت معنادار	۱/۴۶۷ (f) anova ۰/۱۴۲ sig	شغل
وجود تفاوت معنادار	۱۰/۸۲۷ (f) anova ۰/۰۰۰ sig	قومیت
عدم وجود تفاوت معنادار	۲/۱۶۷ (f) anova ۰/۱۱۶ sig	مذهب
عدم وجود تفاوت معنادار	۰/۴۶۲ (f) anova ۰/۷۶۴ sig	درآمد خانواده

دارد. احساس تعلق به شهر در شهروندان ترک‌زبان با میانگین ۳/۵۷ در کمترین سطح خود قرار دارد؛ در نهایت نیز شایان ذکر است که احساس تعلق به شهر باتوجه به جنسیت، وضعیت تأهل، شغل، مذهب و درآمد افراد تفاوت معناداری ندارد.

احساس تعلق به شهر در قومیت‌های مختلف تفاوت معنادار دارد (f: ۱۰/۸۲۷, sig: ۰/۰۰۰). احساس تعلق به شهر گیلک‌ها با میانگین ۴/۱۸ بیشتر از سایر قومیت‌ها است. همچنین این احساس در قومیت تالش با میانگین ۴/۰۱ در جایگاه بعدی قرار

جدول ۸- ضریب تعیین و خطی بودن رگرسیون

Table 8- Coefficient of determination and regression linearity

خطا	ضریب تعیین	r	احساس تعلق به شهر
۰/۵۳۰	۰/۴۵	۰/۶۷	
Sig	f	میانگین	مجموع Model
	۲۰/۳۴	۸۱/۳۹	رگرسیون
۰/۰۰۰	۷۲/۳۷	۹۷/۵۷	باقی مانده
	۰/۲۸۱	۱۷۸/۹۶	مجموع

است. همچنین باتوجه به سطح معناداری جدول ۷ معادله رگرسیون، خطی و پیش‌بینی‌پذیر است.

جدول ۸ نشان می‌دهد که تأثیر احساس نشاط اجتماعی، روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری، خشونت شهری و اعتماد به مدیریت شهری بر احساس تعلق به شهر معنادار

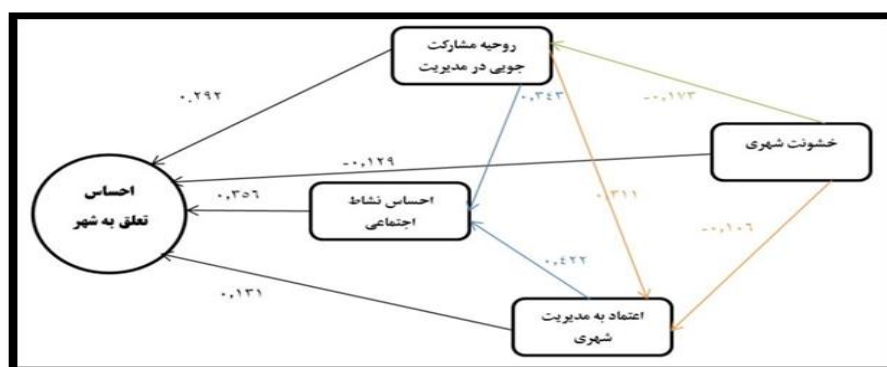
جدول ۹- میزان تأثیر متغیرها

Table 9- Impact coefficients of variables

معناداری	مقدار t	استاندارد Beta	غیراستاندارد B خطا	احساس تعلق به شهر	
۰/۰۰۰	۵/۹	--	۰/۲۵	۱/۴۸	عرض از مبدأ
۰/۰۰۰	۶/۹	۰/۳۵	۰/۰۶	۰/۴۱	احساس نشاط اجتماعی
۰/۰۰۰	۶/۳	۰/۲۹	۰/۰۵	۰/۳۴	روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری
۰/۰۰۲	-۳/۱	-۰/۱۲	۰/۰۴	-۰/۱۵	خشونت شهری
۰/۰۰۶	۲/۷	۰/۱۳	۰/۰۴	۰/۱۱	اعتماد به مدیریت شهری

براساس شکل ۱ و تحلیل مسیر انجام‌شده، میزان اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر احساس تعلق به شهر در قالب مدل مفهومی نمایان است:

براساس مقدار Beta مندرج در جدول ۹ متغیرهای پیش بین حدود ۴۵ درصد از تغییرات احساس تعلق به شهر را تبیین می‌کند.



شکل ۱- اثرات مستقیم و غیرمستقیم بر احساس تعلق به شهر

Fig 1- Direct and indirect effects on sense of belonging to the city

اثر مستقیم را بر احساس تعلق به شهر دارد. همچنین روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری، خشونت شهری و اعتماد به مدیریت شهری دارای اثرات مستقیم و غیرمستقیم بر احساس تعلق به شهر است.

جدول ۱۰ نشان‌دهنده اثرات مستقیم و غیرمستقیم احساس نشاط اجتماعی، روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری، خشونت شهری و اعتماد به مدیریت شهری بر احساس تعلق به شهر است؛ بر این اساس احساس نشاط اجتماعی بیشترین

جدول ۱۰- میزان اثرات مستقیم و غیرمستقیم بر احساس تعلق به شهر

Table 10- Direct and indirect effects on sense of belonging to the city

اثر کل	اثر غیرمستقیم	اثر مستقیم	احساس تعلق به شهر
۰/۳۵	----	۰/۳۵	احساس نشاط اجتماعی
۰/۵۰	۰/۰۴۰، ۰/۰۴۶، ۰/۱۲۲	۰/۲۹	روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری
۰/۲۸	۰/۱۵۰	۰/۱۳	اعتماد به مدیریت شهری
-۰/۲۳	-۰/۰۰۸، -۰/۲۱، -۰/۰۵۰	۰/۱۲	خشونت شهری
	-۰/۰۱۵، -۰/۰۱۳، -۰/۰۰۷		

در کل با در نظر گرفتن اثرات مستقیم و غیرمستقیم، متغیر روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری با میزان اثر ۰.۵۰، بیشترین تأثیر را بر احساس تعلق به شهر دارد.

بحث و نتیجه

پژوهش با هدف سنجش میزان احساس تعلق شهروندان رضوانشهر به شهر خود، با در نظر گرفتن بافت متکثر قومی و مذهبی این شهر انجام گرفته است. نتایج حاصل از تحقیق بیانگر آن است که مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی و فرهنگی در شکل‌گیری و تقویت این احساس نقش مؤثری ایفا می‌کنند. پژوهش‌ایمانی شاملو و همکاران (۱۴۰۳) بر وجود رابطه مثبت و قوی میان احساس تعلق به شهر و مشارکت شهروندان تأکید کرده‌اند. یافته‌های پژوهش حاضر این رابطه را تأیید می‌کند؛ به طوری که افزایش روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری با افزایش احساس تعلق به شهر همبستگی معنادار دارد. همچنین، براساس همان پژوهش، سن، وضعیت شغلی و سطح تحصیلات با مشارکت شهروندان رابطه معناداری برقرار می‌سازند. نتایج پژوهش حاضر حاکی از وجود تفاوت‌های معنادار در احساس تعلق به شهر براساس متغیرهای سنی، مقاطع تحصیلی و قومیت‌ها است. در تبیین عوامل مؤثر، صفرنژاد و همکاران (۱۳۹۵) معتقدند که عوامل نظیر فراهم‌سازی نفوذپذیری، غنای حسی، توجه به نمادهای بومی و نمای ساختمان‌ها و در نظر گرفتن زمینه در طراحی شهری، موجب ارتقای هویت محیطی و تعمیق حس تعلق می‌شود. در پژوهش حاضر نیز، متغیرهای احساس نشاط اجتماعی، روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری و اعتماد به مدیریت شهری به عنوان عوامل مؤثر و افزایش‌دهنده حس تعلق شهروندان شناسایی شد.

در پژوهش حاضر نظریه آنتونیچ (2010) به عنوان چارچوب نظری اصلی پژوهش استفاده شده است. این نظریه، تعلق مکانی را به عنوان احساس «در خانه بودن» در یک مکان

تعریف می‌کند و پنج بُعد خودزندگی‌نامه‌ای، ارتباطی، فرهنگی، اقتصادی و حقوقی را برای آن برمی‌شمارد و یافته‌های این پژوهش به خوبی با این نظریه همخوانی دارد. عوامل ارتباطی داده‌ها نشان داد که روحیه مشارکت‌جویی در مدیریت شهری رابطه مثبت و معناداری با احساس تعلق به شهر دارد. این یافته‌ها مؤید تأثیر پیوندهای اجتماعی و مشارکت جمعی بر تقویت حس تعلق است؛ همان‌گونه که آنتونیچ بر آن تأکید دارد. براساس عوامل فرهنگی تفاوت‌های قومیتی در احساس تعلق به شهر مشاهده شد؛ به طوری که گیلک‌ها بیشترین احساس تعلق و ترک‌زبانان کمترین احساس تعلق را گزارش کردند. این نتیجه با بُعد فرهنگی نظریه آنتونیچ همسو است که زبان و هویت فرهنگی را به عنوان عوامل کلیدی در تعلق مکانی معرفی می‌کند. عوامل اقتصادی و اجتماعی، اعتماد به مدیریت شهری و احساس نشاط اجتماعی نیز به عنوان عوامل مؤثر بر تعلق مکانی شناسایی شد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که ثبات اقتصادی و رفاه اجتماعی می‌تواند به احساس امنیت و تعلق بیشتر بینجامد. احساس نشاط اجتماعی، اعتماد به مدیریت شهری و روحیه مشارکت‌جویی رابطه مستقیم و معناداری با افزایش احساس تعلق به شهر دارد. همچنین سن و تحصیلات بر احساس تعلق تأثیرگذار است. افراد مسن‌تر و افراد با تحصیلات عالی احساس تعلق بیشتری دارند. قومیت نیز نقش مهمی ایفا می‌کند؛ در حالی که مذهب تأثیر معناداری ندارد. خشونت شهری رابطه معکوس با تعلق مکانی دارد و کاهش آن می‌تواند به بهبود حس تعلق شهروندان کمک کند. همچنین متغیرهای مستقل پژوهش حدود ۴۵ درصد از تغییرات احساس تعلق به شهر را تبیین می‌کند که نشان‌دهنده قدرت توضیح‌دهندگی بالای مدل پژوهش است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که احساس تعلق به شهر در رضوانشهر تنها محصول ویژگی‌های فردی و عاطفی ساکنان نیست، بلکه در بستری از روابط قدرت، نابرابری‌های فرهنگی و ساختارهای

تشکر و قدردانی

از شهرداری رضوانشهر به دلیل حمایت مالی از طرح تشکر و قدردانی می‌شود.

منابع فارسی

آرگایل، م. (۱۳۸۶). *روانشناسی شادی* (مسعود گوهری، حمید طاهر نشاط‌دوست، حسن پالانگ، مهرداد کلانتری و فاطمه بهرامی، مترجمان). جهاد دانشگاهی اصفهان.

امیری، س. ن.، رستمی، م. ح.، و دانایی، س. (۱۴۰۱). ارزیابی عوامل مؤثر بر حس تعلق شهروندان به فضاهای شهری - مطالعه موردی: میدان انقلاب بندر بوشهر. *پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۱۰(۲)، ۱۶۹-۱۶۴.

<https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2022.337599.1653>

ایمانی شاملو، ج.، علیپور اقدم تکمه‌دانش، ن.، و فلاح، ع. (۱۴۰۳). تأثیر حس تعلق بر مشارکت شهروندان در بافت‌های کهن و تاریخی مطالعه موردی: محله مقصودیه تبریز. *آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۴(۲)، ۱۱۷-۱۳۵.

<https://doi.org/10.30488/gps.2024.397333.3644>

پاتنام، ر. (۱۳۸۴). *دموکراسی و سنت‌های مدنی* (محمدتقی دلفروز، مترجم). روزنامه اسلام.

تحویلداری، م.، مولائی هاشجین، ن.، و آمار، ت. (۱۴۰۲). خزش شهری و تحولات فضاهای پیرامونی رضوانشهر. *توسعه فضاهای پیراشهری*، ۵(۱)، ۱۲۹-۱۴۸.

<https://doi.org/10.22034/jpusd.2023.360527.1229>

خبازی، م. (۱۳۹۰). *شادی و رسانه: مبانی، آسیب‌ها و راهکارها*. انتشارات پژوهش‌های اسلامی صداوسیما.

رحیمی، ر.، انصاری، م.، بمانیان، م.، و مهدوی‌نژاد، م. (۱۳۹۹). رابطه حس تعلق به مکان و مشارکت در ارتقای سرمایه اجتماعی سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعه موردی: ترک‌محله شهر ساری). *معماری و شهرسازی*

نهادی شکل می‌گیرد. از منظر جامعه‌شناسی انتقادی، تعلق مکانی نه یک وضعیت طبیعی، بلکه یک برساخت اجتماعی است که در تقاطع سه حوزه «قدرت»، «هویت» و «فضا» تولید و بازتولید می‌شود. تفسیر انتقادی داده‌ها نشان می‌دهد که احساس تعلق در رضوانشهر در تعامل میان این سه حوزه شکل گرفته است و نابرابری‌های قومی، کیفیت حاکمیت شهری و تجربه زیسته خشونت شهری، نقش تعیین‌کننده‌ای در آن دارد. براساس یافته‌های پژوهش و در پرتو نظریه آنتونیچ می‌توان گفت که احساس تعلق شهروندان رضوانشهر حاصل برهم‌کنش چندگانه عوامل زیست‌بودگی، روابط اجتماعی، هویت فرهنگی و شرایط اقتصادی - اجتماعی است. تعلق مکانی در این شهر زمانی تقویت می‌شود که:

۱. تعاملات اجتماعی پویا و همراه با نشاط در میان ساکنان جریان داشته باشد؛

۲. بسترهای مشارکت مؤثر شهروندان در فرایندهای مدیریت شهری فراهم و تسهیل شود؛

۳. اعتماد عمومی به نهادهای مدیریت شهری افزایش یابد؛

۴. میزان خشونت و بروز ناهنجاری‌های اجتماعی کاهش پیدا کند؛

۵. تنوع قومی به رسمیت شناخته شود و سازوکارهای همگرایی و گفت‌وگوی فرهنگی تقویت شود؛

۶. برنامه‌ریزی شهری بر تحقق عدالت فضایی، ارتقای امنیت و بهبود کیفیت زندگی متمرکز شود.

درمجموع، پژوهش حاضر نشان می‌دهد که تعلق مکانی نه یک احساس منفرد، بلکه برآیند درهم‌تنیدگی چندین بُعد اجتماعی و فرهنگی است؛ بر این اساس، مدیریت شهری تنها زمانی قادر به ارتقای این حس خواهد بود که ماهیت چندبُعدی آن را در سیاست‌گذاری‌های خود لحاظ کند. اتخاذ چنین رویکردی می‌تواند بستر ساز توسعه پایدار اجتماعی و تقویت انسجام در شهرهای چندفرهنگی نظیر رضوانشهر باشد.

محمدی، م.، و رفیعی بالان، م. (۱۴۰۰). شناسایی عوامل مؤثر بر حس تعلق مکانی ساکنین شهرهای جدید با تأکید بر مدل‌های مکان و ارزیابی آن در شهر جدید اندیشه. *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۱۲ (۴۸)، ۱۸۷-۲۲۹.

<https://doi.org/10.22054/qjsd.2021.55644.2047>

<https://doi.org/10.22054/qjsd.2021.55644.2047>

مشکینی، ا.، زیاری، ک.، و عقیلی، ا. (۱۳۹۴). ارزیابی هویت اجتماعی در محله‌های شهری (مطالعه موردی: محله اوین شهر تهران). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۷ (۴)، ۶۰۷-۵۸۹.

<https://doi.org/10.22059/jhgr.2015.51252>

ملکی، م.، پارسا، س.، وثیق، ب.، و مرادی، ا. (۱۳۹۳). بررسی حس تعلق به مکان با توجه به تفاوت‌های جنسیتی (مطالعه موردی شهر ایلام). *مسکن و محیط روستا*، ۳۳ (۱۴۸)، ۹۹-۱۰۸.

<http://jhre.ir/article-1-365-fa.html>

موسوی، م. (۱۴۰۲). *مطالعه جامعه‌شناختی تأثیر خرده‌فرهنگ‌های مقوم بدرفتاری حاکم بر خانواده در بروز خشونت خانگی در غرب گیلان*. طرح پژوهشی، اداره کل بهزیستی گیلان.

موسایی، م.، و رضوی الهاشم، ب. (۱۳۹۰). بررسی (SWOT) مشارکت شهروندان در امور شهری. *رفاه اجتماعی*، ۱۱ (۴۱)، ۱۵۲-۱۲۳.

<http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-715-fa.html>

715-fa.html

نصیری آملی، ر.، حقیقتیان، م.، و عباسی اسفجیر، ع. (۱۴۰۰). تعلق شهری و حق به شهر، مورد مطالعه: جوانان شهر آمل. *مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی*، ۱۰ (۲)، ۱۵۸-۱۸۱.

<http://scdsjournal.ir/article-1-1385-fa.html>

نوروزی‌زاده، ز.، بیات، ف.، بشارتی کیوی، س.، روحانی، ا. ر.، حمیدی، ر.، حمیدی، ن.، و زارع، ن. (۱۴۰۰). ارزیابی و بررسی تطبیقی مؤلفه‌های مؤثر بر شکل‌گیری حس تعلق به مکان در بافت قدیم و جدید شهر تبریز. *مهندسی ساختمان و علوم مسکن*، ۱۴ (۱)، ۵۱-۶۰.

https://behs.bhrc.ac.ir/article_140268.html

پایدار، ا. (۱)، ۱۵-۲۹.

<https://doi.org/10.22061/jsaud.2020.4618.1364>

رضوانی، م.، و احدی، ع. (۱۳۸۸). مکان و نقش فرهنگ در شکل‌گیری هویت مکانی. *مطالعات فرهنگ-ارتباطات*، ۱۰ (۶)، ۴۵-۶۸.

<https://ensani.ir/fa/article/318559>

شیروانی ناغانی، م.، ادریسی، ا.، و مشیر استخاره، ز. (۱۴۰۱). بررسی رابطه بین تعلق به شهر و رفاه ذهنی شهروندان

تهرانی (مطالعه‌ای در بین شهروندان بالای ۱۸ سال شهر تهران). *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۱۲ (۴۲)، ۱۳۵-۱۶۸.

<https://sanad.iau.ir/journal/urb/Article/693075?jid=693075>

صالحی، س.، و نصرتی، ر. (۱۴۰۴). سنجش سرمایه اجتماعی و فرهنگی با تأکید بر تمایل به سکونت در فضاهای شهری؛ مطالعه موردی محله امیرآباد شهر تهران. *تحقیقات فرهنگی*، ۱۸ (۱)، ۳۳-۶۲.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2261500>

صدیق سروستانی، ر. (۱۳۷۹). روش‌شناسی شورش‌های شهری. *پژوهش‌های دانش‌انتظامی*، ۲ (۱)، ۹-۲۳.

<https://civilica.com/doc/1807079>

صفرنژاد، م.، کریمی آذر، ا.، و غلامعلی‌زاده، ح. (۱۳۹۵). شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقای هویت شهر و افزایش حس تعلق شهروندان در طراحی بناهای اداری فرهنگی (مطالعه موردی: شهر رشت). *تحقیقات فرهنگی ایران*، ۹ (۴)، ۳۲-۱.

<https://ensani.ir/fa/article/367563>

فیض‌اللهی، ع. (۱۴۰۰). رابطه احساس تعلق به شهر و مشارکت اجتماعی در مدیریت شهری. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۱۱ (۴۰)، ۹۵-۱۲۳.

<https://sanad.iau.ir/Journal/urb/Article/1015938/FullText>

گیدنز، آ (۱۳۹۲). *پیامدهای مدرنیت (محسن ثلاثی، مترجم)*. مرکز.

مبارکی، م.، و صلاحی، س. (۱۳۹۲). کیفیت خدمات شهری، تعهدات شهروندی و حس تعلق اجتماعی. *رفاه اجتماعی*، ۱۳ (۵۰)، ۲۷۵-۳۱۵.

<http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1363-fa.html>

۱۳ (۵۰)، ۲۷۵-۳۱۵.

۱۳ (۵۰)، ۲۷۵-۳۱۵.

<http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1363-fa.html>

1363-fa.html

- reading.org/index.php/geography/article/view/155
 Dost, G. (2024). *Students perspectives on the STEM belonging concept at A-level, undergraduate, and postgraduate levels: An examination of gender and ethnicity in student descriptions*. *International Journal of STEM Education*, 11(12). <https://doi.org/10.1186/s40594-024-00472-9>
- Faizollahi, A. (2021). The relationship between sense of belonging to the city and social participation in urban management. *Urban Sociological Studies*, 11(40), 95-123. [In Persian] <https://doi.org/10.30495/USS.2021.689296>
- Faulks, K. (2000). *Citizenship*. Routledge.
- Giddens, A. (2013). *The consequences of modernity* (M. Salasi, Trans.). Markaz. [In Persian]
- Haslam, S. A., Fong, P., Haslam, C., & Cruwys, T. (2023). Connecting to community: A social identity approach to neighborhood mental health. *Personality and Social Psychology Review*, 28(3), 251-275. <https://doi.org/10.1177/10888683231216136>
- Gidley, B. H., & Ali, S. (2018). *Identity, belonging & citizenship in urban britain*. Working Paper. Goldsmiths, University of London.
- Gieryn, T. F. (2000). A space for place in sociology. *Annual Review of Sociology*, 26(1), 463-496. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.463>
- Imani-Shamlou, J., Alipouraghdam-Takmehdash, N., & Fallah, A. (2024). The effect of the place attachment on the participation of citizens in ancient and historical fabrics: The case study of Maghsodieh neighborhood of Tabriz. *Spatial Planning of Space Quarterly*, 14(2), 117-135. [In Persian] <https://doi.org/10.30488/GPS.2024.397333.3644>
- Jasina-Schafer, A. (2018). Where Do I Belong? Narratives of Rodina among Russian-speaking Youth in Kazakhstan. *Europe-Asia Studies*, 71(1), 97-116. <https://doi.org/10.1080/09668136.2018.1508645>
- Joronen, M., & Griffiths, M. (2019). The affective politics of precarity: Home demolitions in occupied Palestine. *Environment & Planning D: Society & Space*, 37(3), 561-576. <https://doi.org/10.1177/0263775818824341>
- Khabazi, M. (2011). *Happiness and media: Foundations, harms, and solutions*. IRIB Islamic Research Publications. [In Persian]
- Lefebvre, H. (2009). *State, space, and world: Selected essays*. University of Minnesota Press.
- Lewicka, M. (2008). Place attachment, place identity, and place memory; Restoring the forgotten city past. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 209-231. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.02.001>
- Lund, K. A., & Benediktsson, K. (2010). Introduction: Starting a conversation with landscape. In K. Benediktsson, & K. Anna Lund, Eds., نیکخواه، ه.، سرافراز، پ.، و ولی‌پور، ز. (۱۳۹۹). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس تعلق شهروندان به شهر مورد مطالعه: شهر بندرعباس. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۱۰(۳۵)، ۸۵-۱۱۶. https://journals.iau.ir/article_677434.html
- یزدانی، م.، علی‌پور، ا.، و محمودی، ا. (۱۳۹۸). بررسی و تحلیل هویت محلات شهری با تأکید بر حس تعلق به مکان (مورد مطالعه: محلات سیزده‌گانه حاشیه شهر اردبیل). *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۶(۱۴)، ۹-۳۹. <https://doi.org/10.22080/ssi.2019.15124.1518>

References

- Ahn, M. Y., & Davis, H. H. (2019). Four domains of students' sense of belonging to university. *Studies in Higher Education*, 45(3), 622-634. <https://doi.org/10.1080/03075079.2018.1564902>
- Amiri, S. N., Rostami, M. H., & Danaei, S. (2022). Evaluating factors affecting citizens' sense of belonging to urban spaces (Case study: Enghelab Square, Bushehr). *Geographical Urban Planning Research*, 10(2), 149-164. [In Persian] <https://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.337599.1653>
- Antonsich, M. (2010). Searching for belonging—an analytical framework. *Geography Compass*, 4(6), 644-659. <https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2009.00317.x>
- Aquino, K., Wise, A., Velayutham, S., Parry, K. D., & Neal, S. (2020). The right to the city: Outdoor informal sport and urban belonging in multicultural spaces. *Annals of Leisure Research*, 25(4), 472-490. <https://doi.org/10.1080/11745398.2020.1859391>
- Argyle, M. (2008). *The psychology of happiness* (M. Gohari, H. T. Neshat Doost, H. Pahlahang, M. Kalantari, & F. Bahrami, Trans.). Isfahan University Jihad. [In Persian]
- Azarian, R. (2023). Social construction of places as meaningful objects: A symbolic interactionist approach. *International Review of Sociology*, 33(3), 546-564. <https://doi.org/10.1080/03906701.2023.2259060>
- Bauder, H. (2015). Possibilities of urban belonging. *Antipode*, 48(2), 252-271. <https://doi.org/10.1111/anti.12174>
- De Nardi, A. (2017). Landscape and sense of belonging to place: The relationship with everyday places in the experience of some migrants living in Montebelluna (Northeastern Italy). *Journal of Research and Didactics in Geography (J-READING)*, 1, 61-72 <http://www.j-reading.org/>



- Socio-Cultural Development Studies*, 10(2), 158-181. [In Persian]. <http://journals.sabz.ac.ir/scds/article-1-1385-fa.html>
- Nikkhah, H., Sarafraz, P., & Valipour, Z. (2020). Investigating social factors affecting citizens' sense of belonging to the city (Case study: Bandar Abbas). *Urban Sociological Studies*, 10(35), 85-116. [In Persian]. https://journals.iau.ir/article_677434.html
- Pinkster, F. M., & Loomans, D. (2024). Urban belonging as place-based affect. *Social & Cultural Geography*, 26(4), 421-438. <https://doi.org/10.1080/14649365.2024.2407159>
- Putnam, R. (2005). *Democracy and civic traditions* (M. Delforouz, Trans.). Rooznameh Islam. [In Persian]
- Raffaeta, R., & Duff, C. (2013). Putting belonging into place: Place experience and sense of belonging among Ecuadorian migrants in an Italian alpine region. *City & Society*, 25(3), 328-347. <https://doi.org/10.1111/ciso.12025>
- Rahimi, R., Ansari, M., Bemanian, M., & Mahdavinejad, M. (2020). Relation between sense of belonging to place and participation on promoting social capital in informal settlements (Case study: Tork-Mahalleh neighborhood at the city of Sari). *Journal of Sustainable Architecture and Urban Design*, 8(1), 15-29. [In Persian]. <https://doi.org/10.22061/jsaud.2020.4618.1364>
- Rezvani, M., & Ahadi, A. (2009). Place and the role of culture in the formation of place identity. *Journal of Culture-Communication Studies*, 10(6), 45-68. [In Persian]. <https://doi.org/20.1001.1.20088760.1388.10.6.3.0>
- Safarnejad, M., Karimiazar, A., & Gholamalizadeh, H. (2016). Identifying effective components on enhancing city identity and increasing citizens' sense of belonging in the design of administrative-cultural buildings (Case study: Rasht). *Iranian Cultural Research Quarterly*, 9(4), 1-32. [In Persian]. <https://doi.org/10.22035/ijcr.2017.312>
- Salehi, S., & Nosrati, R. (2025). Measuring social and cultural capital with an emphasis on the desire to reside in urban spaces (Case study: Amirabad neighborhood, Tehran). *Iranian Cultural Research Quarterly*, 18(1), 33-62. [In Persian]. <https://doi.org/10.22035/ijcr.2025.3373.3635>
- Sediq-Sarvestani, R. (2000). Methodology of urban riots. *Journal of Law Enforcement Science Research*, 2(1), 9-23. [In Persian]. <https://civilica.com/doc/1807079>
- Semken, S., & Freeman, C. B. (2008). Sense for place in the practice and assessment of place-based science teaching. *Science Education*, 92(6), 1042-1057. <https://doi.org/10.1002/sci.20279>
- Shirvani-Naghani, M., Edrisi, A., & Moshir-Conversations with Landscape (pp.1-12). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315574172>
- Maleki, M., Parsa, S., Vasiq, B., & Moradi, A. (2014). Investigating the sense of place belonging considering gender differences (Case study: Ilam city). *Journal of Housing and Rural Environment*, 33(148), 99-108. [In Persian]. <http://jhre.ir/article-1-365-fa.html>
- Meshkini, A., Ziari, K., & Aghili, A. (2015). Evaluation of social identity in urban neighborhoods (Case study: Evin neighborhood, Tehran). *Human Geography Research*, 47(4), 589-607. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2015.51252>
- Mobaraki, M., & Salahi, S. (2013). Quality of urban services, citizenship duties, and sense of social belonging. *Social Welfare Quarterly*, 13(50), 275-315. [In Persian]. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1363-fa.html>
- Mohammadi, M., & Rafiei-Balan, M. (2021). Identifying factors affecting the sense of place belonging of residents in new towns with an emphasis on place models and its evaluation in Andisheh New Town. *Social Welfare and Development Planning Quarterly*, 12(48), 187-229. [In Persian] <https://doi.org/10.22054/QJSD.2021.55644.2047>
- Mohseni, H., Silvennoinen, J., & Kujala, T. (2024). Place-belongingness in real-life contexts: A review of practical meanings, contributing factors, and evaluation methods. *Geo Journal*, 89(187). <https://doi.org/10.1007/s10708-024-11173-9>.
- Monastyrski, T. (2002). *People's voice project international*. Centre for Policy Studies, Citizen Participation Handbook.
- Mousavi, M. (2023). *A sociological study of the impact of subcultures reinforcing family misconduct on the incidence of domestic violence in western Guilan*. Research Project, Client: Guilan Provincial Welfare Organization. [In Persian]
- Mousaei, M., & Razavi Al-Hashem, B. (2011). Swot analysis of citizens' participation in civic affairs in Tehran. *Social Welfare Quarterly*, 11(41), 123-152. [In Persian]. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-715-fa.html>
- Norouzizadeh, Z., Bayat, F., Besharati-Kivi, S., Rohani, A. R., Hamidi, R., Hamidi, N., & Zare, N. (2021). Evaluation and comparative study of effective components on the formation of sense of place belonging in the old and new urban fabric of Tabriz. *Journal of Building Engineering and Housing Science*, 14(1), 51-60. [In Persian] https://behs.bhrc.ac.ir/article_140268.html.
- Nasiri-Amoli, R., Haghigatian, M., & Abbasi-Asfajir, A. (2021). Urban belonging and the right to the city (Case study: Youth of Amol city). *Journal of*

- <https://doi.org/10.22034/JPUSD.2023.360527.1229>
- Van Lanen, S. (2022). My room is the kitchen: Lived experience of home-making, home-unmaking and emerging housing strategies of disadvantaged urban youth in austerity Ireland. *Social and Cultural Geography*, 23(4), 598–619. <https://doi.org/10.1080/14649365.2020.1783350>
- Yazdanfar, S. A., Heidari A. A., & Nekooimehr, F. (2013). An investigation of the relationship between sense of place and place attachment among dormitory students. *International Journal of Architectural Engineering & Urban Planning*, 23(2), 121-133. <http://ijaup.iust.ac.ir/article-1-163-en.html>
- Yazdani, M., Alipour, A., & Mahmoudi, A. (2019). Analysis of urban neighborhoods' identity with emphasis on sense of belonging to the place (Case study: Thirteen neighborhoods of the city of Ardebil). *Journal of Sociology of Social Institutions*, 6(14), 9-39. [In Persian]. <https://doi.org/10.22080/SSI.2019.15124.1518>
- Yuval-Davis, N., Wemyss, G., & Cassidy, K. (2017). Everyday bordering, belonging and the reorientation of British immigration legislation. *Sociology*, 52(2), 228-244. <https://doi.org/10.1177/0038038517702599>
- Estekhahreh, Z. (2022). Investigating the relationship between belonging to the city and mental well-being of Tehrani citizens (A study among citizens over 18 in Tehran). *Urban Sociological Studies*, 12(42), 135-168. [In Persian]. <https://sanad.iau.ir/journal/urb/Article/693075?jid=693075>
- Small, A., & Vincent, G. (1894). *An introduction to the study of society*. American Book Company.
- Smith, K. M. (2011). *The relationship between residential satisfaction, sense of community, sense of belonging and sense of place in a western australian urban planned community* [Doctoral dissertation, Edith Cowan University]. <https://ro.ecu.edu.au/theses/460>
- Steele, F. (1981). *The sense of place*. CBI publishing company.
- Strunk, C., & Richardson, M. (2017). Cultivating belonging: Refugees, urban gardens, and placemaking in the Midwest, U.S.A. *Social & Cultural Geography*, 20(6), 826–848. <https://doi.org/10.1080/14649365.2017.1386323>
- Tahvildari, M., Molaie-Hashjin, N., & Amar, T. (2023). Urban sprawl and changes in the Rizvanshahr suburbs. *Journal of Peripheral Urban Space Development*, 5(1), 129-148. [In Persian].